

Володимир КВИЧ
здобувач вищої освіти ОС «Магістр»,
спеціальність «Менеджмент»,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

Лариса ЧОРНОБАЙ
канд. екон. наук, доцент кафедри менеджменту,
публічного управління та адміністрування,
Заклад вищої освіти «Подільський державний університет»,
м. Кам'янець-Подільський

МІСЦЕ І РОЛЬ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ В УКРАЇНІ

Сучасні демократичні перетворення гостро потребують розгляду питання про місце і роль виконавчої влади, яка займає важливе місце в системі державного управління. Виконавчій владі дедалі частіше відводиться особливе місце серед інших гілок влади.

Сучасні демократичні держави в процесі здійснення державного управління важко уявити без поділу гілок влади на законодавчу, виконавчу і судову. Будь-яка держава постійно реагує на виклики суспільства, а тому її функціонування забезпечується постійними відповідями на запити громадян, що проявляється шляхом прийняття нормативно-правових актів. Самі нормативно-правові акти передбачають існування структурних елементів, що створюють їх, реалізують та такого, що б виступав гарантом у вирішенні конфліктних ситуацій з приводу впровадження в процесі управлінської діяльності держави. Тому, на державному рівні виникають три групи повноважень, котрі асоціюються з діяльністю законодавчої, виконавчої та судової власті.

Даний принцип розподілу влади має два аспекти. По-перше, функціональний аспект, що проявляється у спеціалізації кожної гілки влади на виконанні повноважень в правотворчості, право реалізації чи правосуддя, цим самим стають спеціалізованими у свої сфері. Також, такий спосіб спеціалізації дає можливість підвищувати ефективність державних органів. Другий аспект полягає в обмеженні. Тобто розподіл влади має на меті створення системи, яка не допустить узурпації влади.

Такий поділ вказує на те, що кожна з вищезазначених гілок влади функціонує окремо одна від одної і є незалежними. Таким чином, кожна з гілок наділяється повноваженнями, що в сукупності утворюють систему стримування і противаг, тобто врівноважується їхнє становище в державному управлінні та забезпечуються запобігання до зловживання. Основна мета такого поділу полягає в тому, що ні одна з гілок влади не може зосередити в собі всю суспільну владу в руках однієї політичної сили. Також, дана система спонукає кожну з гілок влади до співпраці, взаємодії при цьому залишаючись незалежними і мати змогу впливати одна на одну. Тут варто зауважити також, що зазначена система поділу є фактично умовною, адже джерелом влади в державі в усіх демократичних державах вважається народ. У цьому випадку йдеться зовсім не про те, щоб розподілити єдину владу між різними суспільними силами або соціальними групами, оскільки державна влада, що поділяється на різні гілки та представлена різними видами органів, в якості носія суверенітету завжди була та залишається єдиною та неділимою, підкореною загальнодержавним інтересам і волі народу [4, с. 7]. Поділ гілок влади на законодавчу, виконавчу та судову вказує на основні види діяльності держави.

Законодавча влада у своїй діяльності зосереджує свою роботу навколо формування правової системи держави. Її роль полягає у забезпеченні правового регулювання суспільства, шляхом законодавства, адже будь-які процеси, відносини що виникають в суспільстві потребують державного регулювання, які зазвичай реалізуються у вигляді

законодавчих актів. Завданням законодавчої гілки влади є прийняття законів, які зможуть забезпечити розвиток суспільства, виходячи з потреб громадян. Законотворення є важливим елементом і в той же час інструментом, що спрямований на організацію сфер життєдіяльності суспільства, прав і свобод людини через творення законів. Ця гілка влади відіграє особливу роль – на неї покладається організація та функціонування також інших двох гілок влади, а саме виконавчої та судової.

Судова ж гілка влади представляє собою гілку влади на яку покладається здійснення правосуддя в державі і суспільстві. На відміну від законодавчої і виконавчої гілок влад в системі розподілу гілок вона покликана також забезпечити функції стримування і протипаг. Судова влада, на яку покладається ряд функцій, забезпечує в системі стримування і протипаг єдність між іншими гілками влади шляхом вирішення розбіжностей. Особливість судовій владі надають її функції з розгляду справ та вирішення їх виходячи з законодавчої бази. Судова гілка влади діє від імені держави та здійснює функцію конституційного контролю. Такий контроль дозволяє підтримувати стабільність соціальної системи.

Тобто, сама держава не має три окремі влади, а має єдину систему за своїм змістом, а її розподіл на три окремі гілки влади є лише способом упорядкувати і ефективно організувати функціонування державного механізму. Але незважаючи на дану систему стримування і протипаг, кожна з гілок влади має притаманні лише їй функції та виконує унікальну роль в управлінні державою. Отже, виконавча влада є однією з 3-х традиційних гілок державної влади. У здійсненні покладених на неї законом повноважень у межах компетенції, встановленої конституцією й законами, вона є самостійною і незалежною від інших гілок влади. Як елемент поділу влади, виконавча влада включає низку повноважень з контролю за іншими гілками, а значить, охоплюється системою стримувань і протипаг [1, с. 320].

Однак, важливо звернути увагу не просто на розподіл гілок влади, а варто розглядати сам зміст кожної з гілок. Серед трьох гілок влади важливе місце займає виконавча. Саме на неї найбільше покладається обов'язків з управління і ефективного забезпечення державних функцій. Якщо на законодавчу владу покладається основна функція – законотворення, а на судову – це правосуддя, то виконавча влада радше спрямовує свою діяльність навколо реалізації законів чи інших нормативно-правових актів держави, що здійснюються в процесі державного управління. Виконавча влада є важливою гілкою влади та займає особливу роль у політичній системі суспільства. З нею найчастіше зустрічаються громадяни в повсякденному житті. Також вона часто ініціює та організує ухвалення політичних рішень в життя суспільства. Модель виконавчої влади та її специфічні особливості визначаються багато в чому від того, яка форма правління притаманна державі. Адже виконавча влада значною мірою визначає місце глави держави та уряду, їх ролі у державному механізмі. Функціонування виконавчої влади завжди привертає увагу суспільства, а тому потребує постійного контролю.

Зміст виконавчої влади, діяльності її органів впливає з призначення. Найбільш розповсюдженою позицією щодо призначення виконавчої влади є втілення в життя рішень прийнятих парламентом. Тобто, основна роль виконавчої влади та її органів полягає у забезпеченні реалізації законів держави, що і визначає її зміст. Діяльність виконавчих органів ґрунтується на законах держави і спрямована на їх виконання. Покликання цієї влади полягає у виконанні управлінської організаційної діяльності, спрямованої на виконання правових актів, прийнятих або безпосередньо народом, або його представницькими органами. Саме це представляє сутність усієї діяльності виконавчої гілки влади й характер повноважень її органів, визначає підзаконність усіх рішень цієї влади. [3, с. 19].

Отже, виконавча влада має свою відміну від інших гілок влад діяльність, що спрямовується на виконання законів, втілення їх в життя. Основним же завданням виконавчої влади є управління соціальними та економічними процесами суспільства, керуючись при цьому законодавчими актами.

Але варто зазначити, що роль виконавчої влади багато в чому полягає не тільки у виконанні законів прийнятих законодавчим органом. Діяльність цієї гілки влади охоплює різні сфери життєдіяльності суспільства. Для більш ефективної роботи вона має повноваження, що не пов'язані виключно з виконанням законодавчих актів. Помилково було б зводити роль і призначення виконавчої лише до виконавчих функцій, адже здійснення державного управління потребує не лише чіткого виконання, а й вміння удосконалювати нормативно-правову базу, реагувати на суспільні потреби тобто за нею залишається можливість творчих дій. Також, органи виконавчої влади виконують і розпорядчі функції, що проявляються при здійсненні державного управління ухвалюючи певні рішення та контролюючи галузі, що підпорядковуються їм.

Органи виконавчої влади можуть ухвалювати нормативні акти загального характеру, втручаючись у сферу компетенції законодавчих органів (делеговане законодавство та регламентарна влада), вони можуть перебирати на себе певні судові функції (Міжвідомча комісія з антидемпінгу), здійснювати контроль за роботою підпорядкованого їм апарату, а також позавідомчий контроль (наприклад, інспекція пожежного нагляду) [5, с. 82].

Отже, виходячи з вищевказаного, виконавчу владу можна охарактеризувати як одну з гілок державної влади на яку покладається реалізація нормативно-правових актів держави шляхом забезпечення їх виконання з метою впливу на державу та суспільство. Така оцінка характеру діяльності виконавчої влади пов'язана в першу чергу з її функціональними особливостями та відведеною для неї ролі серед трьох гілок влад.

Характер виконавчої влади, що зумовлений її призначенням відображає єдність управлінської діяльності держави, тому часто поняття виконавчої влади ототожнюють з поняттям державного управління. З приводу цього, варто зауважити, що державне управління є державно-владною діяльністю. Схожість понять виконавча влада і державне управління полягає у діяльності які вони здійснюють – виконанні. Державне управління за своєю сутністю є тією сферою діяльності, що охоплює всю систему державної влади та спрямовує її на об'єкти управління. Виконавча ж влада покликана здійснювати лише один різновид державної влади. Основний зміст і сутність явища державного управління полягає у його організуючій діяльності, впливу на суспільні відносини і процеси з метою їх впорядкування та координації через втілення нормативно-правових актів чи іншої розпорядчої діяльності. Основними елементами у державному управлінні є розпорядча та виконавча діяльності, що спрямовуються на реалізації в життя владних повноважень суб'єктів виконавчої влади.

Отже, частина функцій державного управління реалізується за межами виконавчої влади, але водночас частина функцій виконавчої влади може реалізовуватись за межами державного управління. В цьому полягає особлива діалектика співвідношення понять «виконавча влада» і «державне управління» [3, с. 19]. Державне управління ж є поняття ширшим, ніж виконавча влада. Державне управління в процесі своєї діяльності здійснює управління також через органи виконавчої влади, але при цьому виходить і за його межі. Тобто державне управління розповсюджується і на інші державні органи, що не входять до системи органів виконавчої влади.

Перелік використаних джерел інформації:

1. Бабич О.М. Виконавча влада та її місце в системі державної влади. *Держава і право*. 2010. Вип. 50. С. 302-309.
2. Виконавча влада і адміністративне право. За заг. ред. В.Б. Авер'янова. К.: Вид. дім «Ін-Юре», 2002. С. 18-20.
3. Дахова І.І. Конституційно-правовий статус уряду в зарубіжних країнах. Харків: Фінн, 2008. С. 7.
4. Марченко В.В. Щодо сутності виконавчої влади. *Збірник наукових праць Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди «ПРАВО»*. 2012. Вип. 19. С. 21-29.